

บรรณานุกรมหนังสือ

การศาสนา, กรม. พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย. เล่ม ๒๔, ๓๔, ๔๒. พระนคร :

โรงพิมพ์กรมการศาสนา, ๒๕๐๐.

จำนงค์ ทองประเสริฐ. ปรัชญาตะวันตกสมัยโบราณ. พระนคร : สำนักพิมพ์แพรวพิทยา,

๒๕๑๓.

ประสาร ทองภักดี. คำอธิบายพระราชาบัณฑิตคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕. พระนคร : โรงพิมพ์

อักษรสาส์น, ๒๕๑๕.

พุทธทาสภิกขุ. คำบรรยายหลักพระพุทธศาสนา (อบรมผู้ที่ได้รับโปรดเกล้าฯ เป็นตุลาการ

๒๕๔๕). ชุดที่ ๑. พระนคร : อรรถมทานมูลนิธิไชยา, ๒๕๑๑.

พุทธทาสภิกขุ. พระธรรม, (อบรมภิกษุณีสวดจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๒๕๑๒). พระนคร :

อรรถมทานมูลนิธิไชยา, ๒๕๑๔.

วิชาการ, กรม. ศีลธรรมประโยชน์มัธยมศึกษาตอนปลาย. พระนคร : องค์การค้ำจุนสภา, ๒๕๐๐.

ศิริธรรม. การปกครองคณะสงฆ์แต่ยุคโบราณถึงยุคปัจจุบัน. ภาค ๑. พระนคร : สำนักงาน

ส.ธรรมภักดี, ๒๕๓๖.

สุชีพ ปัญญานภาพ. คุณสมบัติพิเศษแห่งพุทธศาสนา. พระนคร : องค์การค้ำจุนสภา, ๒๕๐๖.

บทความ

ผู้สื่อข่าวของเรา. "จิตตภาวันวิทยาลัย" วิทยาสารปริทัศน์ (กุมภาพันธ์ ๒๕๑๓) : ๒๔-๒๕,

๒๒๘-๒๒๙.

๒. การสำรวจทัศนคติด้วยการให้กรอกแบบสอบถามอย่างเดียว ทำให้ขาด
ความสมบูรณ์ในการวิจัย ควรจะมีการสัมภาษณ์แบบข้อเขียนตัวต่อตัว เพื่อจะได้สังเกตท่าที
ของผู้ตอบด้วยว่าจะตอบด้วยความจริงใจหรือไม่

๓. การกำหนดตัวแปรในการศึกษาเปรียบเทียบ ไม่ควรจะกำหนดเฉพาะ
ภูมิหลังของประชากรกลุ่มตัวอย่างเท่านั้น ควรจะกำหนดตัวแปรที่เกี่ยวกับเรื่องที่จะศึกษา
จริง ๆ ด้วย

ข้อบกพร่องในการวิจัย

การวิจัยเพื่อศึกษาเรื่อง "ทัศนคติของนักศึกษาระบบศาสนศาสตร์ต่อพุทธศาสนาและพระสงฆ์" มีข้อบกพร่องดังนี้

๑. ข้อความที่ใช้สำรวจทัศนคติมีจำนวนน้อยเกินไป เมื่อนำมาคัดเลือกข้อความที่มีค่าสหสัมพันธ์ในระดับสูงจึงเหลือไม่มากนัก

๒. ข้อความที่ใช้สำรวจทัศนคติบางข้อความไม่ชัดเจน นักศึกษาไม่เข้าใจ จึงตอบไม่แน่ใจเป็นส่วนใหญ่

๓. ตามทฤษฎีทัศนคติ เมื่อนักศึกษามีทัศนคติอย่างไรก็ควรจะมีการปฏิบัติไปในทางเดียวกัน ดังเช่น เมื่อนักศึกษามีทัศนคติที่ต่อพุทธศาสนา นักศึกษาควรจะมีการปฏิบัติศาสนกิจทางพุทธศาสนาค่อนข้างมาก แต่เมื่อวิเคราะห์ข้อมูลออกมาแล้ว กลับตรงข้ามคือ นักศึกษามีทัศนคติที่ดีต่อพุทธศาสนา แต่มีการปฏิบัติศาสนกิจน้อย จึงเป็นปัญหาว่า การตอบแบบสอบถามของนักศึกษานั้น นักศึกษาตอบด้วยความจริงใจหรือไม่ เป็นไปได้หรือไม่ที่นักศึกษาเกรงว่าคำตอบที่ตอบนี้จะออกไปสู่สายตาของผู้อื่นที่คอยจับจ้อง ความคิดของนักศึกษาในขณะนั้นอยู่ และผู้ที่ไม่ยอมรับศาสนามากจะได้รับคำตอบที่เหินห่างจากบิดามารดาหรือผู้หลักผู้ใหญ่ ทำให้นักศึกษาตอบในแง่ดีเสียเป็นส่วนมาก

ข้อบกพร่องทั้ง ๓ นี้ เป็นผลให้การวิจัยไม่ได้ผลสมบูรณ์เท่าที่ควร ซึ่งเป็นอุทาหรณ์ให้ผู้ที่จะทำการศึกษาต่อไปได้เห็นข้อบกพร่องในการใช้แบบสอบถามในการสำรวจทัศนคติ และจะได้นำไปแก้ไขปรับปรุงให้ดียิ่ง ๆ ขึ้นต่อไป

ข้อเสนอแนะ

๑. การใช้ข้อความเพื่อสำรวจทัศนคติ ควรจะกำหนดเป็นจำนวนมากและควรจะต้องทดสอบ ข้อความดังกล่าวก่อนที่จะนำไปทำการวิจัยจริง ๆ เมื่อทดสอบแล้วก็นำข้อความที่ได้มาคัดเลือกเอาแต่ข้อความที่มีค่าสหสัมพันธ์สูงไว้สำหรับวัดทัศนคติต่อไป .

ของนักศึกษาเอง เช่น นักศึกษาเชื้อชาติไทยและเชื้อชาติจีน อาจจะมีการอบรมในครอบครัวแตกต่างกัน ทำให้ทัศนคติต่อพุทธศาสนาของทั้ง ๒ กลุ่ม แตกต่างกันได้ หรือนักศึกษาที่มีอุดมคติในชีวิตแตกต่างกัน ความเข้าใจในหลักธรรมหรือการนำพุทธศาสนาไปใช้ในการดำเนินชีวิตในสังคมย่อมแตกต่างกันได้ เพราะพุทธศาสนามีหลักธรรมที่ต้องเรียนรู้ ต้องเข้าใจมากกว่าที่จะดูกันเผิน ๆ พวกเรารู้มากเข้าใจมากอย่างถูกต้องย่อมทำให้เห็นคุณค่าของพุทธศาสนามากกว่าพวกที่เรารู้น้อยและเข้าใจอย่างไม่ถูกต้อง ทัศนคติของกลุ่มต่าง ๆ ต่อพุทธศาสนาจึงเห็นได้ชัดว่า แตกต่างกันมากกว่าทัศนคติที่มีต่อพระสงฆ์ดังที่ปรากฏว่า เมื่อจำแนกระหว่างกลุ่มเชื้อชาติกับกลุ่มอุดมคติแล้วปรากฏว่าไม่แตกต่างกัน

ซึ่งส่วนนี้อาจจะเป็นผลสืบเนื่องมาจาก นักศึกษาได้รู้จักพระสงฆ์ด้วยตัวของตัวเอง ไม่ต้องเรียนรู้ ไม่ต้องศึกษาอย่างมากมาย เท่ากับพุทธศาสนา นักศึกษารู้ว่าพระสงฆ์เป็นบุคคลที่ควรเคารพกราบไหว้ พฤติการณ์ต่าง ๆ ของพระสงฆ์ที่อยู่ในสังคม นักศึกษาทั้งหลายก็เห็นในลักษณะเดียวกัน นอกจากนี้ความรู้สึกที่มีต่อพระสงฆ์ยังกำหนดไว้ในใจง่ายกว่าความรู้สึกที่มีต่อพุทธศาสนา หากพระสงฆ์ประพฤติดี นักศึกษาก็เกิดทัศนคติที่ดี แต่ถ้าประพฤติไม่ดี ก็เกิดทัศนคติไม่ดี เหมือนกับเรามีความรู้สึกต่อคนในสังคมทั่ว ๆ ไป เมื่อนักศึกษาอยู่ในสังคมที่เกี่ยวข้องกับพระสงฆ์ในลักษณะเดียวกัน แม้ว่าเชื้อชาติจะต่างกันหรืออุดมคติในชีวิตจะต่าง ๆ กัน ความแตกต่างระหว่างทัศนคติก็จะไม่เกิดขึ้น แต่ในกรณีที่ไม่ว่าจะเป็นเชื้อชาติใดหรือมีอุดมคติในชีวิตแบบไหน หากมีพื้นฐานจากการอบรมภายในครอบครัวแตกต่างกัน ตลอดจนมีประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องพระสงฆ์แตกต่างกัน ก็ย่อมมีทัศนคติต่อพระสงฆ์แตกต่างกันได้

(๔) ไม่มีความแตกต่างระหว่างทัศนคติต่อพระสงฆ์เมื่อจำแนกตามผู้ที่ เคยฟังธรรมและไม่เคยฟังธรรม

(๕) ไม่มีความแตกต่างระหว่างทัศนคติต่อพระสงฆ์เมื่อจำแนกตามกลุ่มอุดมคติในชีวิต

ฉะนั้น ผลของทัศนคติที่ออกมาสามารถสรุปได้ว่า นักศึกษาส่วนใหญ่มีทัศนคติที่ดีต่อพุทธศาสนา และพระสงฆ์ที่เคร่งครัดในวินัยและทำประโยชน์ให้แก่สังคม เมื่อเราพิจารณาผลที่ได้จากการเปรียบเทียบแล้ว มีข้อน่าสังเกตอยู่ ๒ ประการคือ

ประการที่ ๑ ผลของการเปรียบเทียบทัศนคติของนักศึกษาระรรมศาสตร์ที่มีต่อพุทธศาสนา และพระสงฆ์เมื่อจำแนกตามเชื้อชาติแล้ว ปรากฏว่า มีความแตกต่างกันระหว่างทัศนคติต่อพุทธศาสนาของนักศึกษาเชื้อชาติไทยและนักศึกษาเชื้อชาติจีน คือ นักศึกษาเชื้อชาติไทยมีทัศนคติที่ดีต่อพุทธศาสนามากกว่านักศึกษาเชื้อชาติจีน แต่ไม่มีความแตกต่างระหว่างทัศนคติต่อพระสงฆ์

ประการที่ ๒ ผลของการเปรียบเทียบทัศนคติของนักศึกษาระรรมศาสตร์ที่มีต่อพุทธศาสนา เมื่อจำแนกตามกลุ่มอุดมคติในชีวิตแล้ว ปรากฏว่ามีความแตกต่างระหว่างทัศนคติต่อพุทธศาสนา เมื่อจำแนกตามกลุ่มอุดมคติในชีวิต แต่ไม่มีความแตกต่างระหว่างทัศนคติต่อพระสงฆ์

การที่นักศึกษามีทัศนคติที่ดีต่อพุทธศาสนาแตกต่างกันเมื่อจำแนกตามเชื้อชาติและกลุ่มอุดมคติในชีวิต แต่ไม่แตกต่างกันในด้านทัศนคติที่มีต่อพระสงฆ์นั้น อาจจะกล่าวได้ดังนี้

พุทธศาสนาเป็นลัทธิธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงค้นพบ เป็นนามธรรมจับต้องไม่ได้ แต่นักศึกษานับถือพุทธศาสนาตามที่ได้รับทราบสืบทอดต่อ ๆ มา นักศึกษาจะเข้าใจว่าพุทธศาสนาคืออะไร ก็จะต้องได้รับการถ่ายทอดและเรียนรู้ ในส่วนที่เกี่ยวกับหลักธรรมเป็นสำคัญ ความเข้าใจในหลักธรรมจะเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้นักศึกษาเห็นคุณค่าของพุทธศาสนา เกิดทัศนคติที่ดีต่อพุทธศาสนาได้เมื่ความเข้าใจในหลักธรรมของนักศึกษาแตกต่างกัน ทำให้เกิดทัศนคติที่แตกต่างกันขึ้นได้ ซึ่งอาจเป็นผลสืบเนื่องมาจากการสั่งสอนอบรมในครอบครัว

๒. ศึกษาเปรียบเทียบทัศนคติของนักศึกษาระดับมัธยมศึกษาที่มีต่อพุทธศาสนาจำแนกตามกลุ่มต่าง ๆ

- (๑) ไม่มีความแตกต่างระหว่างทัศนคติต่อพุทธศาสนาเมื่อจำแนกตามสาขาวิชา
- (๒) มีความแตกต่างระหว่างทัศนคติต่อพุทธศาสนาเมื่อจำแนกตามเพศ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ กล่าวคือ นักศึกษาหญิงมีทัศนคติที่เห็นชอบด้วยกับพุทธศาสนามากกว่าเพศชาย
- (๓) มีความแตกต่างระหว่างทัศนคติต่อพุทธศาสนาเมื่อจำแนกตาม เชื้อชาติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ กล่าวคือ นักศึกษาเชื้อชาติไทยมีทัศนคติที่เห็นชอบด้วยกับพุทธศาสนามากกว่านักศึกษานักศึกษาเชื้อชาติจีน
- (๔) ไม่มีความแตกต่างระหว่างทัศนคติต่อพุทธศาสนาเมื่อจำแนกตามผู้ที่เคยฟังธรรมและไม่เคยฟังธรรม
- (๕) มีความแตกต่างระหว่างทัศนคติต่อพุทธศาสนาเมื่อจำแนกตามกลุ่มอุดมคติในชีวิต อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ กล่าวคือ
 - (ก) นักศึกษาที่มีอุดมคติชีวิตอยู่ในศีลธรรมมีความเห็นชอบต่อพุทธศาสนามากกว่านักศึกษายึดอุดมคติแบบ ข. ค. ง. และ จ.
 - (ข) ไม่มีเป้าหมายเฉพาะ พยายามดำรงชีวิตให้สอดคล้องกับสิ่งแวดล้อม
 - (ค) ดำรงชีวิตตามความชอบและความพอใจของตน
 - (ง) แสวงหาตำแหน่งความร่ำรวย เกียรติยศ ชื่อเสียงในสังคม
 - (จ) หุ่มเทคนเพื่อประโยชน์ให้แก่สังคม

๓. ศึกษาเปรียบเทียบทัศนคติของนักศึกษาระดับมัธยมศึกษาที่มีต่อพระสงฆ์จำแนกตามกลุ่มต่าง ๆ

- (๑) ไม่มีความแตกต่างระหว่างทัศนคติต่อพระสงฆ์เมื่อจำแนกตามสาขาวิชา
- (๒) มีความแตกต่างระหว่างทัศนคติต่อพระสงฆ์เมื่อจำแนกตาม เพศอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ กล่าวคือ นักศึกษาหญิงมีทัศนคติที่เห็นชอบด้วยกับพระสงฆ์มากกว่านักศึกษายชาย
- (๓) ไม่มีความแตกต่างระหว่างทัศนคติต่อพระสงฆ์เมื่อจำแนกตาม เชื้อชาติ

เป็นสิ่งที่เราสามารถปฏิบัติได้อยู่ทุกวัน เช่น การประพาศิตี เว้นความชั่ว ปฏิบัติเช่นนี้ได้ ก็ถือว่าปฏิบัติตามคำสั่งสอนแล้ว นักศึกษาจึงมีความเห็นว่า การปฏิบัติตามหลักคำสอน คือ "การประพาศิตี เว้นความชั่ว" ถึงร้อยละ ๗๓.๒ เมื่อทำความดี ใจก็สบาย เป็นความสุขทางใจอย่างหนึ่งโดยไม่ต้องประกอบพิธีทางศาสนา แต่การประกอบพิธีกรรมเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดความขลัง ความศักดิ์สิทธิ์ซึ่งจะเสริมความสุขทางใจได้มากยิ่งขึ้น นักศึกษาจึงปฏิบัติศาสนกิจบ้าง แต่ไม่มากนัก การปฏิบัติศาสนกิจเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นคนอื่นเห็นว่า เรานับถือศาสนาใด

๒.๒ การปฏิบัติศาสนกิจมีส่วนที่ต้องเกี่ยวข้องกับพระสงฆ์ ซึ่งมีพระสงฆ์บางกลุ่ม มีพฤติกรรมไม่เหมาะสมกับสมณเพศ นักศึกษาจึงขาดความศรัทธาเลื่อมใสจึงไม่ปฏิบัติในสิ่งที่พระสงฆ์เข้าเกี่ยวข้อง เช่น การฟังเทศน์ การตักบาตร สำหรับการสวดมนต์ก่อนสอนเป็นส่วนใหญ่ที่ไม่เกี่ยวข้องกับพระสงฆ์ จึงมีนักศึกษาประมาณครึ่งหนึ่งที่สวดมนต์

๒.๓ นอกจากนี้การปฏิบัติศาสนกิจน้อย อาจเนื่องมาจาก

๒.๓.๑ ศาสนกิจที่ทำได้ทุกวัน เช่น การตักบาตร การฟังเทศน์ทุกวันหรือทุกวันพระนั้น นักศึกษาไม่มีเวลาพอ นักศึกษาจะใช้เวลาไปในการศึกษาเล่าเรียนหรือสิ่งอื่นหมด เช่น การตักบาตรในตอนเช้า นักศึกษาบางคนต้องตื่นแต่เช้าไปมหาวิทยาลัย จึงขาดความสนใจในด้านนี้ อาจจะใส่บาตรหรือฟังธรรมในวันเกิดของตน หรือวันสำคัญในพุทธศาสนาเท่านั้น

๒.๓.๒ วันสำคัญทางพุทธศาสนา ปีหนึ่งมีประมาณ ๑๐ วัน การจะทำบุญในวันสำคัญ จึงไม่มากไปด้วย

๒.๓.๓ งานอื่น ๆ เช่น งานศพ งานขึ้นบ้านใหม่ เลี้ยงพระ ปีหนึ่งครบคร่าว อาจจะสักครั้งหรือไม่มีเลย หรือถ้าจะไปร่วมกับครอบครัวอื่นก็มีไม่มากเช่นเดียวกัน

สิ่งเหล่านี้เป็นส่วนที่ทำให้นักศึกษามีการปฏิบัติศาสนกิจนาน ๆ ครั้ง ซึ่งนักศึกษาก็จะปฏิบัติก็ได้ ไม่ปฏิบัติก็ได้ อยู่ที่ความศรัทธาของนักศึกษาเอง

ต่อพุทธศาสนา และองค์ประกอบทางด้านพฤติกรรม คือ การปฏิบัติศาสนกิจของนักศึกษา ไม่แปรผันตามกัน ซึ่งความน่าจะเป็นเมื่อนักศึกษามีทัศนคติที่ดีต่อพุทธศาสนาและพระสงฆ์ ควรจะมีการปฏิบัติศาสนกิจบ่อยครั้ง เรื่องนี้สามารถแบ่งแยกศึกษาได้ ๒ ประเด็น คือ

๑. เหตุที่นักศึกษามีทัศนคติที่ดีต่อพุทธศาสนา

๑.๑ บิดามารดาที่นับถือศาสนาพุทธจะเป็นผู้กำหนดศาสนาให้นักศึกษานับถือ ตั้งแต่เกิดโดยจดทะเบียนในทะเบียนเกิด ทะเบียนสำมะโนครัว พร้อมทั้งสั่งสอนและ ประกอบพิธีทางศาสนาจนนักศึกษาเรียนรู้เองว่า ตนนับถือศาสนาพุทธ นักศึกษาส่วนใหญ่ จึงมีความเห็นว่า "ตนนับถือศาสนาพุทธด้วยการสืบทอดตามบรรพบุรุษ" สิ่งนี้นักศึกษาได้รับ ถ่ายทอดเกี่ยวกับศาสนาพุทธ ส่วนมากจะเป็นสิ่งดี และมีคุณประโยชน์แต่เพียงอย่างเดียว เมื่อนักศึกษาได้รับการปลูกฝังความคิดให้รู้จักคุณค่าของพุทธศาสนาให้ส่วนที่มีคุณประโยชน์ แต่เพียงอย่างเดียวตั้งแต่เล็กจนโต สิ่งนั้นจึงเข้าไปอยู่ในสมองของเด็ก แม้กระทั่งเมื่อ ศึกษาในโรงเรียนก็ได้ศึกษาถึงหลักธรรม และหลักปฏิบัติในพุทธศาสนาเพิ่มเติม ถึงแม้จะ เข้าใจบ้างและไม่เข้าใจบ้าง แต่คุณค่าของพุทธศาสนาที่เด็กได้เรียนรู้แล้ว จากการสอนของ บิดามารดา จากครูหรือจากผู้ทรงคุณวุฒิ ตลอดจนเรียนรู้ด้วยตัวเอง ก็จะอยู่ในความคิดของ นักศึกษาส่วนใหญ่ทั้งหลาย ทัศนคติต่อพุทธศาสนาจึงออกมาในแง่ดี

๑.๒ การที่นักศึกษานับถือศาสนาพุทธมาตั้งแต่เด็ก ทำให้นักศึกษาเกิดความ รู้สึกเป็นเจ้าของศาสนา ประกอบกับเห็นว่าพุทธศาสนามีคุณค่าต่อผู้ที่นับถือ ดังนั้นตามธรรมชาติ ของมนุษย์ ถ้าเป็นเจ้าของสิ่งใดและสิ่งนั้นมีคุณค่า ก็มักจะมีทัศนคติที่ดีต่อสิ่งนั้น นักศึกษาก็ เช่นเดียวกัน

๒. นักศึกษามีทัศนคติที่ดีต่อพุทธศาสนาแต่เหตุใดจึงปฏิบัติศาสนกิจน้อย

๒.๑ การนับถือพุทธศาสนาเป็นการนับถือที่ใจ ประพฤติตามคำสั่งสอนของพระ- พุทธเจ้าได้ ก็ถือว่าเป็นพุทธศาสนิกชนแล้ว โดยไม่ต้องปฏิบัติศาสนกิจ การปฏิบัติศาสนกิจใน พุทธศาสนา เช่น การฟังธรรม การตักบาตร เรียกว่าเป็นการทำบุญ ซึ่งเป็นการชำระใจ ให้ผ่องใส อันเป็นการปฏิบัติตามคำสั่งสอนอย่างหนึ่ง แต่การปฏิบัติอื่น ๆ ที่ไม่ได้เป็นพิธีกรรม

(๕) นักศึกษาจะปฏิบัติศาสนกิจ เช่น ฟังธรรม ทำบุญตักบาตร นาน ๆ ครั้ง ไม่ได้ปฏิบัติสม่ำเสมอหรือบ่อยครั้ง เช่น :นักศึกษาจะไปฟังธรรมที่วัดหรือไปร่วมพิธีทางศาสนาที่วัด นาน ๆ ครั้งถึงจะไปมีร้อยละ ๗๖.๓ หรือจะทำบุญตักบาตร ก็ทำในวันสำคัญทางพุทธศาสนา หรือในโอกาสพิเศษ เช่น วันเกิด วันปีใหม่ และมีนักศึกษาสวดมนต์ทุกวัน ร้อยละ ๔๔.๓

(๖) นักศึกษาธรรมศาสตรียังขาดความรู้เกี่ยวกับวินัยสงฆ์ และการปกครองคณะสงฆ์ดังเช่น นักศึกษาไม่แน่ใจว่าวินัยสงฆ์เป็นสิ่งที่ได้อยู่แล้ว ร้อยละ ๕๑.๕ หรือ การปกครองคณะสงฆ์ขณะนี้เหมาะสมแล้ว นักศึกษาไม่แน่ใจ ร้อยละ ๓๔.๒

(๗) นักศึกษาเห็นชอบด้วยกับพระสงฆ์ที่ศึกษาวิชาการสมัยใหม่จะทำให้เข้าใจสภาพสังคมได้ดีร้อยละ ๘๖.๒ และสามารถสอนธรรมะให้คนปัจจุบันสนใจและเข้าใจได้ง่ายขึ้น ร้อยละ ๘๒.๕

(๘) นักศึกษาเห็นชอบด้วยกับพระสงฆ์ที่มีบทบาทที่ท่าประโยชน์ให้แก่สังคม คือ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา ให้การศึกษาและให้การพัฒนา รวมเฉลี่ยร้อยละ ๗๑.๒

(๙) นักศึกษาส่วนใหญ่มีทัศนคติที่ดีต่อพระสงฆ์ที่มีความประพฤติดี เคร่งครัดในระเบียบวินัย และทำตัวให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม ร้อยละ ๖๑.๘ แต่มีทัศนคติไม่ดีต่อพระสงฆ์ที่ประพฤติตัวตรงกันข้าม เช่น เรียกร้องพิสด่าง ๆ ต้องการยศถาบรรดาศักดิ์ ทว่าตนเป็นหมอู นิยมไสยศาสตร์ และใช้ชีวิตเหมือนคนทั่วไป

ฉะนั้นสรุปทัศนคติของนักศึกษาศาสตรที่มีต่อพุทธศาสนาได้ว่า นักศึกษาส่วนใหญ่มีทัศนคติที่ดีต่อพุทธศาสนา เข้าใจหลักธรรมในระดับปานกลาง นำหลักธรรมมาใช้แก้ปัญหาชีวิตน้อย และนาน ๆ ครั้งถึงจะมีการประกอบพิธีกรรมทางพุทธศาสนา ในด้านเกี่ยวกับพระสงฆ์ นักศึกษาส่วนใหญ่มีทัศนคติที่ดีต่อพระสงฆ์ที่ประพฤติอยู่ในวินัยอย่างเคร่งครัด และที่ท่าประโยชน์ให้แก่สังคม เช่น ให้การศึกษา การพัฒนา และการสงเคราะห์ แต่มีทัศนคติไม่ดีต่อพระสงฆ์ที่ท่าตนไม่เหมาะสมกับสมณเพศ เช่น เรียกร้องพิสด่าง ๆ ทว่าตนเป็นหมอู นิยมไสยศาสตร์ และใช้ชีวิตเหมือนคนทั่วไปมากเกินไป ซึ่งผลของการวิจัยในส่วนนี้มีปัญหาที่ต้องพิจารณาเกี่ยวกับองค์ประกอบทางด้านความคิด คือ ทัศนคติของนักศึกษา

คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี จำนวน ๑๒๕ คน และจากคณะศิลปศาสตร์ จำนวน
๖๕ คน

เครื่องมือที่ใช้ คือ ใช้แบบสอบถามส่งให้นักศึกษาตอบ

การวิเคราะห์ข้อมูล ในส่วนที่ศึกษาสภาพทั่วไปของนักศึกษาธรรมศาสตร์
ที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาและพระสงฆ์ และในส่วนที่ทำการสำรวจทัศนคติของนักศึกษา
ธรรมศาสตร์ที่เป็นกลุ่มประชากรตัวอย่างทั้งหมด ได้ใช้ในการคำนวณร้อยละ สำหรับการ
เปรียบเทียบความแตกต่างเพื่อทดสอบสมมติฐาน ได้ทดสอบความมีนัยสำคัญ โดยการ
วิเคราะห์ความแปรผัน (Analysis of Variance)

ผลของการวิจัย

๑. สภาพทั่วไปของนักศึกษาธรรมศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาและพระสงฆ์

(๑) นักศึกษาธรรมศาสตร์ส่วนใหญ่มีความเห็นว่า การนับถือพุทธศาสนา
ของคนไทยเป็นการสืบทอดตามบรรพบุรุษ ไม่ใช่ด้วยความศรัทธาเลื่อมใส ร้อยละ ๖๒.๕ และ
มีความเห็นว่า นักศึกษาสามารถดำเนินชีวิตประจำวันได้โดยไม่ต้องนับถือศาสนา ร้อยละ ๒๕.๕

(๒) นักศึกษาธรรมศาสตร์ส่วนใหญ่คิดว่าตัวเองมีความเข้าใจหลักธรรม
เกี่ยวกับโอวาทปาติโมกข์ หลักไตรลักษณ์ หลักอริยสัจ ๔ และหลักกรรมพอสมควร และเข้าใจ
หลักกรรมมากที่สุด ร้อยละ ๔๑.๒

(๓) นักศึกษาธรรมศาสตร์ส่วนใหญ่คิดว่าตัวเองไม่เข้าใจว่านิพพานเป็น
อย่างไร คืออะไร มีความเห็นที่ไม่แน่ใจว่า การปฏิบัติตามธรรมะของพุทธศาสนาจะช่วยให้
คนเราไปถึงนิพพานได้ ร้อยละ ๖๔.๕ แต่มีความเห็นว่า เมื่อปฏิบัติตามหลักธรรมแล้ว จะ
ทำให้ประพฤติดี ละเว้นความชั่ว ทำให้ชีวิตสุขสมบูรณ์ ร้อยละ ๓๓.๑

(๔) นักศึกษาส่วนใหญ่มีทัศนคติที่ดีต่อพุทธศาสนา เห็นชอบด้วยกับการที่
คิดว่าพุทธศาสนาเป็นสิ่งที่ดีมีคุณค่า เจลีย์ร้อยละ ๔๑.๕ โดยมีความเห็นชอบด้วยว่าพุทธศาสนา
นำไปใช้ในชีวิตรประจำวันได้ เมื่อเราเข้าใจพุทธศาสนาอย่างถูกต้อง ร้อยละ ๕๔.๕ พุทธ-
ศาสนามีหลักธรรมที่สอนให้คนรับผิดชอบต่อหน้าที่ แสวงหาความจริง ความดี ทำให้เกิด
ประโยชน์แก่ผู้นำไปปฏิบัติ ร้อยละ ๕๑.๒ และพุทธศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจที่มีคุณค่า
ร้อยละ ๔๗.๖